

М. Сціборський

Скоропадчина.

С К О Р О П А Д Ч И Н А .

"Грязь Москви"

Львів. Бібліотека
АН УРСР

Той період 1918. року, коли владу на Україні перебрав гетьман Скоропадський, треба вважати проваллям історії визвольної боротьби Української Нації. Цього я досі не цілком усвідомляю собі повна /на частя дуже незначна! / частина нашого суспільства. Ті ж, що усвідомляють на спогади втовлено махають рукою, мовляв: "минуло"!...

Час за ою всілякі рани, наслідок того чого для багатьох втрачають свою нестерпиму гостроту явища, що раніше бурили серця і викликали чинний спротив. Власне лише діяння цього, не завжди корисного "лікаря", часу, мають тепер представники гетьманського табору завдячувати ту пасивність, із якою приглядається до їх сучасних політичних експериментів український загаль. Це дає їм також проможність, без надто великого спротиву з боку інших, фабрикувати різні натягненні аргументи для виправдання антинаціональної політики Скоропадського на Україні; що більше, переконувати загаль у тому, що період його гетьманування був "дасливою епохою", бо "українська державність поставлена на тверді ґрунті, привернено було політичний лад і власність та запроваджено справді громадські закони"... Вразіння "обивателя" часом прикриваються з таким засованням існуючої колись гетьманської "ідилії", Він собі пригадує, що, дійсно, в ті часи - після попереднього революційного буревія, нахвів муравьовщини, боїв Центральної Ради за Київ і продовольчої нужди - привернено зовнішній поліційний лад, було подостатком хліба, "від овбаси та інших припасів столи ломилися на базарах" і взагалі - "жити було нічого"...

Брак здібності аналізувати і синтезувати, шкірницька звичка прислухатися лише до льогіки свого черева, закривають в свідомості такого "обивателя" хоч би цей неоспоримий факт, що весь цей провізоричний "добробут і порядок" був створений не гетьманською владою, лише тою чужою державною і мілітарною силою, що потребувала Україну і настановила самого гетьмана, себто Німеччиною. Міжтим самий гетьманський уряд на чолі зо Скоропадським не лише не використав тих сприяючих умов, які давала йому збройна німецька сила для стабілізації державно-політичного і господарського положення України, але своєю протинаціональною і соціально-шкідливою чинністю руйнував ті корисні почини, що їх робили інші з нього. Це і привело до неминучих наслідків: із ментом втрати чужого помічного багнета, гетьманський режим під напором українських мас розсипався немов би той фазрверок, і зник протягом кількох тижнів...

Була це бурхлива, жорстока доба революційного розкладу російської імперії, спричинена не лише антисоціальною існуючою в ній феодально-царського режиму, але і відосередніми рухами поневоливих Московією народів. Скоропадський прийшов до влади тоді, коли найважче початкове завдання визвольного зриву українських мас було в ж е в значній мірі виконано. Перобравши керму гетьманського правління, він в ж е мав за собою політичний капітал ІУ Універсалу, здобуті кровю традиції Крутів і київського Арсеналу, і, нарешті, підтримку найбільшої тоді світової поруги - Німеччини. Центральна Рада, з календоскопом своїх соціалістично-інтернаціональних відтінків, не могла здобути авторитету у монархічній Німеччині, вислідом чого - як твердять гетьманці - і був обраний "волею народу" гетьман Скоропадський. Чого спромігся він досягти?...

Перший і основний злочин гетьманського уряду полягав в ігнорванні безсумнівного с е л я н с ь к о г о х а р а к т е р у української революції, що змагалася за знищення нестерпимих для хліборобського стану аграрних і соціальних умов, Пересякнення чорною реакційними настроями, на

своїми заходами, скермованими до повернення попереднього напів-феодалного суспільного і господарського ладу, одним махом вбив ті імпульси і інтереси, які в той час обумовляли підтримку визволеньної справи збоку українських /в основі своїх селянських/ мас. Що більше - ці заходи в цілості скомпромітували в очах цих - тоді світоглядно неформованих - мас саму ідею самостійної державності, яка станула для них синонімом соціальної реакції, утисків карних експедицій і т. д. "Україна", "пани", "поміщики", "шомполи" - виступали в уяві значної частини суспільних трудових низів, як поняття тотожні а тому ворожі, зненавиджені... Наслідки такої політики гетьманського уряду показали просто необчислимими в їх катастрофальності. Це явнакраще зуміла використати комуністична Москва, яка своєю демагогією і фальшивою примарою "соціалістичної, радянської української республіки" остаточно звела з глузду ці розчаровані низи і здобула їх для себе в найбільш рішучий для Української Нації мент... Хоч як потім - після провалу Скоропадського - Трудовий Конгрес і Директорія не старалися брати "курс на ліво" і переліцитовували большевиків обіцянками "землі и волі", та було вже за пізно... Після досвіду з гетьманщиною, українське селянство і в Петлюрі добачувало підозрілого "генерала-поміщика", що має "сорок тисяч десятин на Херсонщині" і на всі розпачливі директоріанські зойки відповідало: "зась!,,, не піддуруйте!"... В дальших безвиступних змаганнях, що тривали по тому ще ряд років, довелося українству криваво спокутовувати кількомісячне панування гетьманської кліки, що в рішучий мент здезертувала до найближчої границі від народнього гніву...

Соціально-економічна політика Скоропадського, безперемно, не була лише вислідом тої реакційності чи /говорячи сучасною мовою гетьманців/ "консервативності", яку заступав він і його оточення. Бо навіть і консервативні тенденції гетьманського уряду, коли б побічних мали для нього конкретне значіння також національно-державні інтереси України, не сміли закривати перед ним ті глибокого, історичного змісту соціальні а заразом національні революційні процеси, які довершували українська селянська революція. Кожен національний уряд мусів собі усвідомлювати, що ця революція це не тільки переведення корисного для широких мас народу перерозподілу матеріальних багатств і продукційних засобів, але и одночасно вона веде до далекосяглих класово-структуральних змін, які були життєво необхідними для дальшого здорового розвитку державної нації. Бо внаслідок цих змін усувалося небезпечне соціально-економічне і політичне значіння зникаючо-малої в своїй кількості і дуже сильної в її розклатовій потенції класу чужо-і ворожо-національних великих землевласників /поміщитства/, на місце якої приходив на кін життя багатомільйонний український хліборобський стан. Цей стан в ролі величезного, невичерпального резервуара духової і продукуючої енергії нації - при умові сприяючої для його розвитку політики - вже в скорому часі спромігся б виповнити свої вирішальні ділянки життя и чинності держави, виділяючи зокрема з себе не обхідні сили для позитивного вирішення одної з найскладніших проблем: чужо-національного міста і українського села, яка динасьогодні з нашим прокляттям...

Однак Скоропадський обрав інший шлях. Він в і д к и н у в о д с е б е с е л ь а н с т в о до ворожого Українці табору, в и п о в і в в і н у в з а г а л і у к р а ї н с т в у /розбродження "Січових Стрільців", переслідування Укр. Нац. Союзу, арешт бл. п. Петлюри і т. д./, а власне оперття на шов... у засуджених самим життям і революцією, ворожих визвольній українській справі, московській і змосковленні родові і бюрократичній аристокрації, а також московським и польським поміщитстві, буржуазії... Повторюємо - на цей шлях станула гетьманська політика не лише завдяки своїй реакційності, але передусім тому, що їй бракувало українських державно-національних прикмет. Гетьманська політика протилежна чужа і ворожа інтересам Української

Нації. Бо і реакційні соціально-економічні заходи гетьманської влади переслідували насамперед головну мету: скріпити політичні впливи і позиції тих московсько-малоросійських кіл, на які спирався режим Скоропадського; ті круги розуміли тодішній стан на Україні не інакше, як - "тільки тимчасове існуюче палагання для встановлення єдності великої Росії"...

Сучасні твердження прибічників Скоропадського про те, ніби він мав план створити і закріпити самостійну українську державність і не виконав його лише з огляду на перешкоди "анархічної української демократії" - є фальшиві. На ділі з Українською Нацією і її животворними завданнями гетьмана ніщо не в'язало, якщо рахувати своєманітний "сентимент" до свого "палтавського ім'єня"... Минаючи вже історичні і сучасні факти, які вповні підтверджують такий погляд, наведемо тут враження з тих часів з одного з найвизначніших представників московської монархічної аристократії герцога Г.Н.Лейхтенбергського. Цей "гетьманець"/він також мав "малоросійське ім'єня".../ в якості близького, особистого приятеля Скоропадського, користувався в час гетьманія/як десятки тисяч йому подібних московських паразитів!.../ гостинністю і охороною України, жив у Києві, часто відвідував гетьмана і опісля, на еміграції, видав на французькій мові книжку, під назвою: "Спогади про Україну", в якій пише між іншим таке:

- "Нащадок одного з малоросійських гетьманів, великий землевласник Малоросії, гвардейський старшина і генерал із оточення царя, Скоропадський був людиною з чисто московською культурою. Пов'язаний із Скоропадським давними нитками товариства і приятельства, я відвідував його тоді, коли лише хотів. Бувало, що він в і д к р и в а в м е н і с в о с е р ц е з н а ю ч и , щ о т а є м н и ц ь н о г о я н е р о з к р и ю . В і н п р о б у в а в п р и й т и д о з г о д и з к о м а н д а н т о м д о б р о в о л ь ч о ї а р м і ї г е н . Д е н і к і н и м ; п р и п о с е р е д н и ц т в і г е н . Д у т о в а в і н х о т і в п р о с т я г н у т и р у к у а д м і р а л о в і К о л ч а к о в і / г о л о в н о к о м а н д у ю ч о м у в с і х " б і л и х " м о с к о в с ь к и х а р м і ї ! ... М . С . / . З а л і з н е п і в к і л ь ц е , т а к и м ч и н о м , п о с т у п о в о в и т в о р ю в а л о с ь з п і в д н я Р о с і ї п р о т и б о л ь ш е в и ц ь к о г о б е з л а д д я в М о с к в і і П е т е р б у р г у ... Д о с в і д ч е н і р o c і ї с ь к і л ю д е , я к і з у к р а ї н с ь к о г о м а л и х л і б o д н e л и ш e і м е н н я , т а й т о н e з a в c і г д и , п р е д с т а в л я л и н о в o р o д ж e н у д е р ж a в y / с e б т o У к р а ї н y - М . С . / в к р а ї н а х , я к і в и з н а л и її і с н у в а н н я ... Т а к и м ч и н о м в с e , з д а в а л o с ь , ш л o д o к р а щ o г o ... Я к щ о С к o р o п a д с ь к и й п і д т и с к o м в і м ц і в б у в п o з б a в л e н и й c п p o м o ж н o c т и в і д в e р т o з a я в и в , щ o н e з a л e ж н і c т ь У к р a ї н и п p o д o в ж у в a т и м - e м e т ь c я л и ш e д o м м e н т y , п o к и в Р o c і ї н e c т в o р и т ь c я д і й c н и й у p я д , т o т e п e р в ж e м o ж н a г o л o c н o c к a з a т и , щ o т a к o ю б у л a д y м k a г e т ь м a н a з c a м o г o п o ч a т k y . В н e з a л e ж н і й " У к р a ї н і " , в і н б a ч и в л и ш e я d p o , я к e в o д и н п p e k p a c н и й д e н ь з г p y п y є в c і т в o р ч і c и л и в c і х ч a c т и н Р o c і ї , щ o б з в і д ц і л я з л o m a t и б o л ь ш e в и з м і c т в o p и т и н o в y Р o c і ї , в к o т p i я У k p a ї н a б y л a б , y в и п a d k y п o т p e б и a в т o н o м н o ю ч a c т и н o ю Р o c і ї . Я k щ o б у c т a н o в ч і з б o p и Р o c і ї в e т a н o в и л и к o н c т и т y ц і ї н y м o н a p x і ю , т o г e т ь m a n x o t і в з і г p a t и p o л ь Б o g d a n a X m e л ь н и ц ь k o g o , я k и и y p o c і 1654 . п p и в і m a л o p o c і ї c ь k и х k o з a k і в п і d z b e p x n і c t ь m o c k o в c ь k и х ц a p і в . І k o л и С k o p o п a d c ь k и й в и c т y п и в п o п o p a з ц і н і m ц і в і z t a k o ю з a я в o ю ф e d e p a ц і ї , т o ц і є ю з a я в o ю в і н v i c л o v и v л и ш e c в o ю з a x o в a n y д y m k y , z a x o в a n e п o c y в a n n я " .

Дійсно, сто українських критиків гетьманської політики не могли би та "припечатати" історичну роль Скоропадського, як цей його "істинно-руський" приятель, який писав про нього в цілях... "реабілітації" самого Скоропадського від закидів в "українофільстві", що їх робили йому певні закордонні чинники/спеціально французькі/ і московська еміграція. Щоб уявити собі настрої цієї довіреної у гетьмана людини, варто навести ще інший уступ його спогадів:

- "Завдяки брест-литовському мирові народилася австро-німецька держава - незалежна Україна і в російській державі, серед російського на-

створився жадливий розподіл. Цілком безпідставно шукати джерел цієї "держави-сюрпризу"/себто, Україну.М.С./в почуваннях самого малоросійського народу. Ця "держава", створена в Бересті, зродилася в Австрії, викохана була в Галичині, бо мрією австро-германців було створити собі з південної Росії колонію. Щоб це перевести, видумали навіть "українську мову" - це поручено було зробити професорові-галичанинові Грушевському. Грушевський взяв "галіційський діалект", викинув звідтіля три літери, додав дві нові, увіллів кілька слів польського, німецького і латинського коріння, й мова "українська" була вже готова...". -

Наводимо тут ці блискучі мудрість думки московського аристократа лише тому, що подібне ставлення до України проявлялося у всіх інших представників московсько-аристократичної кліки, які віддав Скоропадський всю повноту "гетьманської" влади на Україні.

Для існуючих тоді "національних" настрів в оточенні гетьмана дуже характерна ще така деталь. Як свідчить згаданий уже герцог Лейхтенберзький у своїх споминах, він у час перебування німецьких військ на Україні звернувся до їх команди з персональним листом в українській справі:

- "Я звернувся до команданта німецької армії принца Леопольда Баха варського, з котрим я був не лише в добрих, але й у родинних відносинах, і попередив його, що не слід давати уводити себе у блуд, бо в дійсності ніякий "український нарід" не існує, який бажав би відділитися від Росії. Вказав я, що між великоросом і малоросом немає більшої різниці, ніж між прусакom і баварцем... Отже ділати треба е н е р г і й н о і с у в о р о. Далі я вказував, що вважаю "Україну" лише за перехідний ступень, звідкіля могло б зачатися воскресення єдиної, великої Росії"...

При всякому на ц і о н а л ь н о м у уряді, цей високотитулований
московський аристократ за подібні ворожі виступи проти держави, в якій
перебував, та її владу, вже протягом 24 годинидесь певно гоїдався**ба на**
шибеніцях шибениці, або щонайменше - сидів за ґратами... Це ж бо був
час боротьби, революції, коли дійсно треба було ділати "енергійно і су-
воро"!... Та в "українській державі" Скоропадського... пан-герцог не лише
не зазнав ніякої кари, але... гостював у голови цієї держави "коли лише
хотів"... при чому гетьман ще "відкривав йому "своє серце, знаючи, що та
ниці не будуть розкриті"... А водночас... розбрювано Січових Стрільців,
як "непевний" для держави елемент!...

Управління встановище герцога Лейхтенбергського при гетьманській владі не було виняткове. Побіч нього, цю владу і цілу Україну опанували десятки тисяч йому подібних московських хижаків, що ласкою Скоропадського наїшли собі на наші Батьківщині не лише захист от большевицької, отже московської революції, але й базу для висновування нових плянів реставрації імператорської Росії, а zarazом і для нового поневолення молоді Української Держави. Помилкою було б думати, що сили цієї ворожої реакції черпалися лише з місцевих зрадливих "Кочубеїв", які також творили на Україні цілий легіон. У допомогу йому, летіла "на юг" московська саранча зо всіх закутків "матушкі-Росії", де її припікав вогонь червоної революції... Коли і тепер, закордоном, перебувають цілі легіони, врятованих од революційного буревія, "істинно-руських" людей, що всю свою енергію і міжнародні впливи вживають на поборення й оплюгавлення так зненавидженої ними української визвольної справи, то "честь цієї "рятункової" акції" по праву належить нікому, як... Скоропадському.

Бо перше, що зробила гетьманщина - це широко розкрила двері України для всіх "консервативів"... в "общеросійському" масштабі. Зіхавші з глузду від страху революції - "превосходительства", розбещені полюбовниці "отца Распутіна" - царської і півцарської крові, "імператорські" міністри, православно-царславні попи і архиєреї, всякі "жортики" і "П'єри" з петербурських салонів і гвардії, мілюковського типу представники "російської демократії", яка сама тепер гнала їх в три шиї, малороси-яничари а Іа Яблоновський, чиновники, літератори, артисти, політики - з Петербургу, Москви, Пскова, Клязьми і Вятки - все посуноло на "благонамеренную Малоросію"... Сунули - "дньоно і ноцно", "пэшо і конно", поїздами, возами, річковими судами, по праву належній нікому, нікому не належній Україні.

хххххххх сами в одиночку, родинами и "общинами" - нагалуючи часи баті-івської орди..." На юг - спасатися?"

Прибуваючи на Україну, зголодніла московська бестія кидалася насамперед "на жратву". А натершись - одразу обурювалася: "Как?! Пазвольте?! Кака Україна?!" Та не дивлячись на це, під батьківською опікою і протекторством гетьманського уряду, для цієї ворожорі орди на Україні - говорячи мовою московського баснописця - скрізь "пад каждим листком, бил гатов і стол, і дом"... В урядах, міністерствах, армії, штабах, підприємствах - скрізь на вирішальних, керівничих посадах - сиділа "чтокаюча" і "какаюча" постать "консерватиста", зо скуластою, "північно-православною" пикою. Пі "державники" правильно побірали гроші з хххххххххх українського скарбу а водночас, цинічно глузуючи з "українцев"...валили Україну: це добре, колиб тихцем, крадьком, а тог ні - явно и славно!.. Українська збройна сила існувала лише на папері /мовляв - німці не дозволяють/, а ватомість ціла Україна гула як від пісень - "марш вперед, Рассезя ждёт" - які на всіх вулицях і перехрестках міст вигукували чисельні відділи різних "астраханських", "добровольческих", "южно-руських" і "атдэльних" московських армії. Пі золотопогонні банди чулися на Україні, як дома. Взагалі, всі нерви життя і кермування нації опанував московських прихолько, нахабний, безцеремонний, галасливий. Недарма про ті часи свідчить згадуваний приятель Скоропадського, герцог Ляйхтенбергський, що - "всё, казалось, идёт к лучшему".....

Українське громадянство дивилось розгублено на всі ці явища. І хоч не всі розуміли, що гетьман, простягає одну руку Дунікінові, а другу - Колчакові, розглядаючи Україну лише за базу, де мають скупитися - всі творчі російські елементи" для відновлення єдиної Росії, і до якої він хотів знова привести "малоросійських казаків", - то чи дивно, що при таких умовах українські політичні круги відмовилися підтримувати Скоропадського і його уряд?!. Для самого гетьмана н о м і н а л ь н а участь цих кругів при владі, безперечно, була потрібна для тимчасового, вимушеного маскування його "захованих думок, захованих почувань", про які так щиро розповідає герцог Ляйхтенбергський. Та українське національне сторонництво не могло не розуміти, що його співпраця з тими воєнними ворогами української справи /Лізогуби, Кістяковські, Долгорукови, і Келлєри що всеціло опанували владу, не дасть нічого, крім шкоди і компромітації. Лишився один шлях для ратування здобутків української революції - підпілля, на який і станув Укр. Національний Союз.

Тепер гетьманці на доказ щирих національно-конструктивних намірів Скоропадського наводять факт українізації шкільництва, яку в той час переводив гетьманський уряд. Однак перебільшеного значіння цьому явищу ніяк надавати не можна, коли звачити, що не так довго по тім і московські більшовики мусли робити те саме. Бо тут із одного боку на уряд житиснула українська національна стихія, яку годі було цілком ігнорувати, а з другого - маніфестовання певних доказів своєї "щирости" в національних питаннях потрібно було гетьманському урядові / як пізніше більшовицькому/ для побороення тих впливів, які виказував на суспільство український політичний табір.

Дальший розвиток події, який кінчився зрадливим актом проголошення федерації з Росією / як у більшовиків союзом із червоною Москвою/, логічно випливав із тих антинаціональних і протидержавних принципів, що на них Скоропадський збудував цілий свій режим і свою політику.

Тому то саме "скоропадщина" виступатиме в історії, як явище, сикх нонімне підступній спробі нового змосковлення України, нового обернення її в раба північного Могоха.

ІВАН І ПАВЛО.

В модерній науці стала в останніх часах доволі активною т.зв. теорія дідичності. Ходить тут про закономірне повторювання особистих прикмет у членів якоїсь родини на протязі генерації; при чому на увагу входять не лише зовнішні тілесні знаки, як висота, барва волосся чи очей, будова носа, уст, тощо, але також духові прикмети чи здібности. Було б дуже цікавим начати порівняючі студії на підставі тої теорії в приміненні до української історії.

Але при чому тут теорія дідичности, коли мова про скоропадщину?

А при тому, що якраз скоропадщина в своїй пропаганді постійно покликується на предка роду Скоропадських, гетьмана Івана Скоропадського, як рівнож, що скоропадщина базується на ідеології т.зв. дідичного гетьманства, и то роду Скоропадських. Тому то и не від речі буде порівняти зо собою Івана ~~хххх~~ і Павла Скоропадських.

Наш історик М. Грушевський и так пише про гетьмана Івана Скоропадського та про часи його гетьманства:

"Старшина покійно прибула до Глухова, тут перед нею з різними церемоніями скинено Мазепу з гетьманства, повішено заочно фігуру його на шибениці и проклято всенародно, потім вчинено вибі нового гетьмана і по волі царські вибрано покійного і плохого полковника стародубського Івана Скоропадського" "Якайскорше перевели вибір нового гетьмана, щоб його проти ставити Мазепі, але справи затвердження українських прав відложили на пізніше, мовляв, на спокійніший час. Коли пройшов найгарячіший час і шведів знищено, старшина з гетьманом Скоропадським стала нагадувати цареві про потвердження. Просили охоронити Україну перед самовільством московських генералів і всяких начальників, що за шведщини посилаючи на воєнні потреби, хазяйнували на Україні, як хотіли, не питаючи ні полковників, ні гетьманів, страшенно гнобили нарід, не шануючи ніяких прав ні законів. Цар на всі пригадки нібито згодився, старі права потвердив, але гетьманські влади давнішого значіння звернути не хотів. На вправки, за кілька днів по тім затвердженні /31. липня 1709./ призначив московського боярина Ізмайлова бути при гетьмані для порядкування разом із ними усяких справ, за спільною радою, - з причини останнього повстання на Україні і запорозького бунту". Ізмайлови було поручено разом із гетьманом пильнувати порядку на Україні и всього правління гетьманського і старшинського, а заразом пильно наглядати за гетьманом і старшиною. Рік пізніше додано ще одного такого резидента, і стало їх двох при гетьмані. Гетьманську резиденцію перенесено з Батурина до Глухова, під саму московську границю і поставлено два московські полки залогою, щоб ті резиденти могли зараз арештувати гетьмана і старшину, коли б за ними виявилось щось підозріле. Сим одним уже підірвано гетьманську власть і відібрано гетьманові давніше значіння. Нічого він не міг зробити без відома, ххх а властиво - без дозволу царських резидентів, і кожний на Україні розумів, що сила не в гетьмані, а в тих резидентах, у царських міххх нісрах та різних довірених людях. Вони далі розпоряджались на Україні, як хотіли, по своїй волі. Царський уряд обтяжував Україну постоями військ московських, що страшенно оббірали українське населення."

"Цар Петро не вдовольявся тим, що гетьманську управу піддано під такий

пильний догляд, ще й од себе вмішувався, визначав полковників і старшин своєю волею, проти волі й без відома гетьмана. Різні пролази за дарунки генералам та міністрам діставали собі уряди на Україні, поминаючи гетьмана, і потім в аж в у с о б і н е д у л и н а н ь о г о. Почали далі да в а т и у к р а ї н с ь к і у р я д и не тільки українцям, але й м о с к а л я м. Цар Петро наказав гетьманові, щоб видав доньку за якогонебудь московського чоловіка, і коли ~~Скоропадський~~ С к о р о - п а д с ь к и й, послуховавши царського наказу став питати для доньки якогось приємного для царя жениха - вказали йому на одного з царських довірених людей, Петра Толстого а потім цар, мовляв, вважаючи на заслуги Скоропадського, сам від себе дав Толстому стародубське полковництво, найбільший із українських полків. Так зроблено перший початок і потім усе більше р о з д а в а н о н ь о г о п о л к о в н и ц т в а м о с к о в с ь к и м о ф і ц е р а м, коман-дантам/давнішим воєводам/, так що перед смертю царя вже мало що лишилось полковників із українців. Мішаючи так в управу українську в усяких справах, малих і великих, та чинячи там велику замішку, цар заразом користав із кожного не порядку в гетьманській управі, щоб показувати на ті недоладности та немов для кращого порядку все більше покорочувати гетьманську та старшинську владу. Скоропадського він і призначив на гетьманство тому, що в і н б у в с т а р ш и н, п л о х и й н е д о т е п і й ш и й і н и м л е г ш е б у л о п о с в о ї й в о л і о б е р т т и. Старшина хотіла Полуботка, так цар, оповідають, не згодився: він, кажуть, занадто розумний, із нього може вийти другий Мазепа. А при Скоропадській набрали велику силу різні його свояки і особливо молода і гарна гетьманиха Настя, з Марковичів родом: про нії казали, що то в о н а, Н а с т я н о с и т ь б у л а в у, а І в а н /г е т ь м а н / - п л а х т у. Зять гетьманський Чарний, настановлений генеральним суддею, завів великі не порядки, хабарництво і неправду в військовій суді. Посилаючи на та не порядки в гетьманській управі, цар в 1722.р. приготував новий удар українській автономії. При гетьмані поставлена була рада, так звана "малоросійська колегія", з шести московських старшин офіцерів із тих гарнізонів що стояли на Україні, з бригадиром Веляминовим на чолі. "Даремно Скоропадський іменем всіх "малоросійських людей" з п л а ч е м і с л і з м и п р о с и в ц а р я не вірити оповіданням про ті не порядки, не ламати старих прав і порядків українських. Цар не послухав, а щоб українському народові з кращої сторони ті нові порядки показати, розіслав по Україні друкований указ і в нім писав, що колегія заводиться на те тільки, щоб старшина не покривдила людей, і додав свій наказ, даний колегії на згадку про кривди старшинські. Страшений це був удар і гетьману і всім старшині, всім гетьманській управі. Ясне діло було, що справжня управа буде в руках тої колегії чи її голови, а за гетьманом із старшиною тільки порожнє імення остало" /стор.391-393/.

Як бачимо, гетьман Іван Скоропадський не відзначився спеціальними якостями духа і характеру, що робили б його здібним бути головою держави податливість на московські впливи, не порядки в управі, упослідження народних мас, пасивна згода на роздачу земель москалям і настановлення московських старшин у поодиноких українських полках, та вкінці прийняття "малоросійської колегії", себто фактичне передання державної влади в руки москалів.

А два століття пізніше, його нащадок, був. флігель-адъютант царя, генерал Павло Скоропадський, подібно як його предок, настановлений гетьманом проти народної волі, силою чужих багнетів, спирається на московські кліщі а московські впливи в його оточенні з рішучими. На українських землях родних масах йому так само мало залежить. Зате закріплює попепелні права та стан посідання московських і польських поміщиків. Як мало різниться "малоросійська колегія" від москалями обсаджених міністерств Павла Скоропадського? На Україні збираються московські білогвардійці і хазяїну як хочуть; московські "карательні отряди" грабують і катують українське село, так як колись це робили московські офіцери і гарнізони за ч...

Івана Скоропадського. Московські генерали з допомогою Скоропадського, подібно як за Івана, Ведуть політику для встановлення сили Москви /єдиної неділимої Росії/.

Щоби уникнути закидів у тенденційності освітлення особи гетьмана Івана Скоропадського українським істориком, не від речі буде навести освітлення німецького історика фон Енгеля, який у своїм творі "Україна і козаки", виданім ще в 1796.р. між іншим писав:

"Скоропадський зраджує Мазепу, 306. стає гетьманом, 314. є податливий із шкодою для України, 326. жениться з донькою Толстого, 329. вмирає, 333".

Вже в тих кількох словах диспозиції-змісту переданий характер: зрада і податливість із шкодою для України, Та більш подрібно пише Енгель про рр. 1708-09. так:

"Також командант Києва, князь Голіцин, дістав приказ від царя, вважати на кроки Мазепи, Причиною того був Скоропадський, стародубський полковник. Той чоловік... був ціле життя шведофільських настроїв і зараз зпочатку знав про тайну Мазепи. Але тому що... не передбачував успіху для плянів Мазепи, то щоби не виставлятися на гнів царя й випередити інших в доносі, він відкривав цареві все, що знає: і замість шведам і майорові Лагеркрона отворити брами Стародуба і інших північних міст, він стягнув до себе московські скріплення, що спішили під ген. Іфляндом, та обсадив ними всі ті місцевості скорше, заки прийшов, ведений фальшивими провідниками 2 дну за пізно, шведський генерал-майор Лагеркрона

Далі описуючи, як стародубський полковник Скоропадський прибув 1.XI. 1708. до головної квартири царя, і як 7.XI. "вибраний" у Глухові на гетьмана "отримав із рук царя свій диплом і гетьманські відзнаки", Енгель з черги так описує /стор. 325/ податливість нового гетьмана на всі московські домагання:

"Натомість у російській Україні, де Шереметієв на приказ царя вже зпочатком 1712.р. мусів вести більшість полків із Польщі,... сталося, згідно з літописами, перший раз, що московські війська залишилися на зиму квартирувати, і за згодою гетьмана Скоропадського, як виразно голосить літописі, населення мусіло доставляти як воякам, так і коням, поживу і фураж, А в тім Шереметієв залишився на Україні аж до 1715.р."

А гетьман Скоропадський зата... зробив дарунок Шереметієві, вибравши в чигиринському полку, по тій стороні Дніпра положене місце Смєлоє з всіми приналежностями й доходами, а у відповіднім універсалі, виставленім у Лубнях 20.II. 1711.р., сказано, що Малоросія має завдячувати Шереметієві спасіння перед нападом". "Сина фельдмаршала, який народився 26.II. 1713.р., ніс гетьман Скоропадський до хрищення. Як дуже погубною була для добра України така податливість Скоропадського, Вказують наступні слова шановного Вебера. "Тому, що при зміні уставі царських військ, вже більше так дуже не потребувало служби козаків, то радо би їх звільнено й віддано б їх в московські салдати, коли б не побоювання, що вони відійдуть через Дніпро і польську границю, або також через Дон до татар...". "Тому, що московській владі видається зм небезпечно на таке йти, то вона їх шукає інших і більш лагідних способів, щоби їх в цілости взяти собі під ноги; в тому напрямку зроблено добрий початок, коли примушено їх не лише давати квартири більшій частині московській кавалерії від часу турецької баталії аж досі, але також при допомозі поштових коней, що їх жадається кожної" хвилини за які не платиться, та їх край руйнувати, що сьогодні навіть тинь із попередньої України не залишилася

"По повороті Петра з другої подорожі, яку він як державний муж робив по Європі, поспішив гетьман із чернігівським полковником Полуботком, лубенським полковником Андрієм Марковичем і з генеральним писарем Семеном, до Москви, 1718., щоби побажати цареві щастя. З Москви поїхали вони за царем до Петрограду, щоби тут ділити його радість із його тодішніх нових уряджень. Тут вони приглядалися до езекуції, що супроводжали смерть царевича". "Однак головною ціллю тої подорожі було привязати Скоропадського до двора, а це при допомозі супружих зв'язків між ним а царським міністром Петром Андрієвичем Толстоєм. Справа в тому що в осени приїхав до Глухова секретар Михайло Шафіроф, і ще один, потім Іван Петрович Толстой із своїм братом Петром Петровичем Толстоєм, і з останнім заручено доньку Скоропадського, Олію". "В р. 1720. удався князь Александер Меншіков із цілим своїм домом на Україну. Ще в зимі відвідав його... гетьман із всіми старшинами і полковниками, і радили вони з ним над з а с м о т р е н н я м д р а г у н с ь к и х п о л к і в". "Той /Меншіков/ дістав в подарунок від Скоропадського його маєток Поченя?/ у стародубській полку: однак скоро зачав він торгувати козацькими кихихки сотнями Марлінськ і Букланськ, при чому хотів він на козаків наложити всі кріпацькі данини подібно, як на посполитих або селян. Це було в суперечности з пунктами /статями/ Хмельницького, і гетьман мусів сам вмішатися в справу та внести скаргу до царя. На протязі того року мусів Скоропадський їхати з Києва до Москви, щоби там підписати підпорядкування тим розпорядкам і синодальній колегії. В р. 1722. мусів Чернак полковник полтавський, змінити Полуботка при копанні каналу Ладоза з 10.000 козаками". "З огляду на свою скаргу проти Меншікова отримав він /Скоропадський/ царський вирок: що Меншіков не може мати маєток із більшими правами, як його мав Скоропадський, котрий його дарував, і що він не може змінити границь ані обтяжувати козаків селянськими данинами. Однак щодо інших скарг, які він /Скоропадський/ підніс передусім проти копання каналів, то не тільки не дістав він ніякої поради, але, навпаки дістав царський указ, яким із ласки для старого Скоропадського і для улегшення йому адміністрації створюється "Малоросійську колегію"... /стор. 329./

А вкінці Тьгель пише: "Коли геній українських привілеїв над його /Скоропадського/ гробом... плаче: то не в наслідок його втрати: але тому, що його смерть стала нагодою взагалі для знесення гетьманства"...

Так пишуть історики. Отже, хто сьогодні покликується на традицію роду Скоропадських, той повинен наперед перечити історію, щоб не компромітуватися... Хіба, що залежить йому на тому, щоб підкреслити аналогію між Іваном і Павлом? що подібно, як Іван зрадив Мазепу, Павло зробив із "Центральною Радою"; що подібно, як "вибирали" в гетьмани Івана в Глухові, "вибирали" гетьманом Павла; що як Іван роздавав українські маєтки москалям, подібно робив це по вивласненні поміщиків Павло; що як Іван дозволив кватирувати московським полкам на Україні, так робив це і Павло з білогвардійцями; що як Іван "володів" із "Малоросійською колегією", так Павло "володів" із московським кабінетом міністрів; що як Іван запряг Україну в цілости до московського воза, подібно зробив це Павло проголошенням федерації з Москвою....

ІДЕОЛОГІЧНА РЕСТАВРАЦІЯ СКОРОПАДЩИНИ ТА ЇЇ КРАХ.

Після розкриття свої "х" "захованих думок" - проголошення федерації з Московщиною - і слідуючи по цьому втечі з України, напевно не сподівався Скоропадський знова відігравати якубудь роль в українській політиці. Та з забуття витягнув його сліпий випадок, а власне одна людина, яка з енергією і талановитістю, гідних кращого примінення, взялася воскрешати збанкрутовану гетьманську концепцію і реабілітувати її скомпромітовану історичну роль; це Вячеслав Липинський.

Коли перед тим ця концепція була без виразної ідеології, програми і системи політичних понять, без найменших познук українського національного духа, то з Липинським набрала вона означеного ідеологічного змісту, який спирається на трьох головних теоретичних основах: діличній класократичній монархії, консерватизмі і "Союзі Трьох Русей". Липинський всю силу своїх духових прикмет і здібностей звернає на те, щоб створити український гетьманський рух.

Однак ця місія йому не вдалася. Йому не пощастило приєднати до гетьманської концепції українських мас, що більше він не спромігся привязати до своїх - навіть так компромісованих - національних ідеалів тих, для кого ціла його концепція власне і творилася. Українське суспільство, в масі своїй поставилося до його теорії із недовірою і неприхильністю. Тут виказали свої впливи два фактори: по-перше, живі спомини з сумного минулого Скоропадщини; по-друге, правильне відчуття нежиттєвості самої концепції, що проявляється в засадничих, непримиримих суперечностях її окремих теоретичних і психологічних елементів.

Представник відмираючої і зруйнованої революцією соціальної верстви /земельно-аристократії/, зв'язаний із нею духовими традиціями і психологічними сантіментами - Липинський в основу своєї теорії поставив насамперед її інтереси. Його концепція наскрізь класова, а вже потім національно-державницька. Очевидна непридатність протегованої ним верстви до ролі конструктивного чинника розбудови української державности, внаслідок її психологічної відчуженості і політично-ворожості до самої української визвольної ідеї, і непримиримість її соціально-економічних інтересів із революційним аграрно-політичним здобутками українського селянства, штовхали Липинського на шлях натягнених схем і умозаключень, прибраних в епічну, чуттєву форму. Так зродилися: неорганічна українській історії ідея діличної "трудової" монархії, як штучний, авторитативний засіб класократизації /соціальної аристократизації/ України; далі, консерватизм, як середник духово-державницької асиміляції чужої українському народові і його завданням аристократичної верстви і, врешті - "територіальна" теорія нації, що ігнорувала рішучі духово-економічні моменти в процесі її державницького оформлення. Вся ця теоретична будова має зовнішню опору в політичній союзи... з Московщиною, для якого, як взір, ставляв Липинський союз Б. Хмельницького з Москвою.

Отже, як бачимо, нове /ідеологічне/ видання федерації з Москвою Скоропадського з 1918. р., яка тоді основно збанкрутувала. Не краще з її теорією Липинського про консерватизм. Тепер - коли Українська Нація переходить неминучі процеси перманентних революційних здвигів, коли все її внутрішнє єство щойно в -

перебуває в пливкому стані оформлення - кристалізації, коли, вкінці, передумовою її "будучої перемоги з динамічний рух вперед, пов'язаний із безоглядним нищенням старого духово-політичного світу, на тлі якого лише і можливе творення нових в л а с н и х цінностей - тепер консервативна концепція, що по суті своїй з нічим іншим, як статикою, інерцією, для української дійсності неорганічна і передчасна.

До того, в умах і вчинках adeptів Липинського, цей консерватизм швидко обернувся в якийсь хоробливий фарс, у своє манітне легалізування фактичної зради визвольній боротьбі українського народу. "міграційні гетьманські adeptи обосновують ним своє льокальське швендання поміж московськими політичними кандидатами на "союзників". Знова на Зах. Укр. Землях окремі осібники з дрібно-міщанської "драбинкової шляхти", в своїй інтерпретації гетьманського консерватизму доходять вже до цілком виразних проявів особистої і суспільної психопатології. Прикладом - "теорії" Кучабського. Певна частина претенсійного опортуністичного міщанства, слухаючи це нагромадження папів-божевільних хххх фраз про "космічність" консерватизму, витягає чисто плзбейські консеквенції: угодовство, резигнацію з власних національних ідеалів і інші вияви явного та захованого пропольського яничарства.

Липинський не міг будувати своєї монархічної теорії на астрахці; як живий символ гетьманського імперіуму, обрав він - не без ваггань, гадаємо - Скоропадського! Та цей у своїй порушеній політичній реутатії реставрований Липинським, не міг ужитися навіть і з Липинським. Остаточною причиною розриву між ними була поїздка Скоропадського до Угорщини з невдалою... торговельною трансакцією щодо Закарпаття. Щого було за багато і Липинському. Він схамівся і хотів застосувати до Скоропадського формулу Тараса Бульби: "я тебе віродив, а ж тебе и убю"... Та було вже запізно. Меткий "монарха" самий спровадив хххх свого "хрестного батька" до передчасної могили, та що и загнав до неї навздогін осинового кола з надписом: "божевільний"!.

Звільнений од авторитету Липинського, гетьманський осередок стрімголов котиться по збраній дорозі. За розпродажем укр. території "по дешевій ціні", ідуть тайні пересправи з московською емігранційною шатією зпід стягу "імператора Кирила", якої симпатії зискувалося перед тим панахидами по Врангелях; побіч них ідуть звязки з міжнародними авантюристами тої категорії, що займаються чим завгодно - від творення екзотичних держав аж до прода і фальшивих орденів і титулів, попадаючи за це до в'язниці. "Українська балтавня" Липинського залишається лише для зверхнього маскування старих "захованих думок, захованих прагнень". Автім, тепр і для того маскування вже не вживається особливих старань; під цим оглядом з дуже багтомовним недавній факт офіційної присутности Скоропадського на балу в Берліні, арижованому великими князями з дому Романових.

Не маючи ніякої надії на пудтримку самого українського народу / якмце було і 1918.р./, гетьманська кліка шукає іназовні, ломлючись у всі чужі двері, які "по братньому" розкривають перед нею ті самі москалі. в погоні за легкою наживою від різних сумнівної якості і поважности закордонних чинників, безоглядно розмінює вона національну честь і національні інтереси. Та що для неї ці інтереси?! Головне: "деньгі на бочку, атам розбарьби". Що більше, зчистомосковською рафінованістю, обріхується, оплюгавлюється і компромітується перед чужим світом всяка у к р а ї н с ь к а справа. Та чиж може бути інакше, коли політику Скоропадського, як колись в 1918.р., представляють люди, в яких "з українського з лише їх імення, та и то не завжди", типу Коростовця, знаного

українській суспільності з його заяви у московській пресі, де він "вибачався" за своє українофільство і авторитативно заявляв, що у нього "ніт і не буде другою атчэства, крім Расії"... На Зах. Укр. Землях, використовуючи протекцію і спекулятивні обіцянки тих же московських кругів перед Ватиканом щодо мови лавостей окатоличення булущої Росії, приєднує до бі скоропадщина набільш затуркану, туподумну частину "суспільства в реверендах", для якої і польська окупація... "від Бога", і визиск українського працівника польським паном - також "від Бога". Для тих "гетьманців" загалом може трава не рости, аби лише були - "обильна парафія", ватиканський наказ і не діткнені обрядові форми. В практиці все це набирає огидного хомшинського-пропольського плазування.

Так твориться московсько-польсько-малоросійський альянс під егідою національних шкідників, які давно вже повинні бути списані з рахунків сучасності в найдавніші, темні закамарки історії.

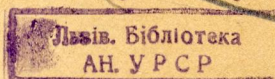
Ми не переоцінюємо перспективних спроможностей цієї чергової авантюри. Бо віримо в Українську націю, в її здорове чуття, в духову і політичну відпорність. За останні десятиліття зазнала вона великих потрясень, а мимо того лишилася сама собою. Не скалічить її доля і кліка зпід стягу Європадського.

Тим не менше залишати боляка скорпадщини без оперативного втручання не можемо. Не сміємо своєю байдужністю проторювати шляхи безкарного шкідництва тим "українізованим" кондотіерам із великої" московської дороги, яких ще Великий Пророк ставрував як "підніжків, грязь Москви", що "за шмат гнилої ковбаси, хоч Матір рідну попроси, то - віддадуть!". Це лише яридиві, які рятунком української справи уважають... конгресове збіговище партійних банкрутів, можуть благодушно мимрити: "і гетьманці можуть собі на здоровля проповідувати, що на Україні мусить бути гетьманська влада". А ми кажемо - ні, не можуть! Не сміють вільно культивувати бакцилі своєї духової прокази.

Організований український націоналізм не допустить повторення гетьманської епопеї 1918.р. Не допустить, хочби довелось йому оборону ідеалів Самостійної, Соборної Великодержавности від наступу московсько-малоросійських піратів, ставити на вістрі свого меча...

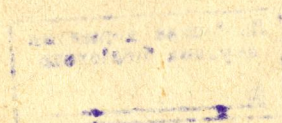
=====

18.218

0,36 (1986)

PA 5196 y

РА 5196

М. Сціборський

Скоропадчина.